

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Катеринчук І. П.

Стаття присвячена дослідженню кримінальної відповідальності за злочини у сфері комп'ютерної інформації в зарубіжних країнах. Вивчаються деякі норми зарубіжного законодавства, що забезпечують відповідальність у випадках вчинення суспільно небезпечних дій, які посягають на інформаційно-комп'ютерні відносини, тобто відносини, що виникають з приводу здійснення інформаційних процесів виробництва, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, передачі, розповсюдження та споживання комп'ютерної інформації, створення і використання комп'ютерних технологій і засобів їх забезпечення, а також захисту комп'ютерної інформації, прав суб'єктів, що беруть участь в інформаційних процесах та інформатизації, а також на відносини, які виникають з приводу реалізації прав на інформаційні ресурси (власність, тощо), інформаційну інфраструктуру і складові її частини (ЕОМ, системи і мережі ЕОМ, програми для ЕОМ тощо). Встановлюються особливості кримінальної відповідальності за правопорушення в галузі комп'ютерної інформації та комп'ютерної безпеки. Визначаються певні суб'єктивні та об'єктивні особливості комп'ютерних злочинів у кримінальному законодавстві різних країн.

Ключові слова: закордонне кримінальне законодавство, комп'ютерні злочини, комп'ютерна інформація, комп'ютерна безпека, комп'ютерні технології.

Статья посвящена исследованию уголовной ответственности за преступления в сфере компьютерной информации в зарубежных странах. Изучаются некоторые нормы зарубежного законодательства, обеспечивающих ответственность в случаях совершения общественно опасных действий, посягающих на информационные компьютерные отношения, то есть отношения, возникающие по поводу осуществления информационных процессов производства, сбора, обработки, накопления, хранения, поиска, передачи, распространения и потребления компьютерной информации, создание и использование компьютерных технологий и средств их обеспечения, а также защиты компьютерной информации, прав субъектов, участвующих в информационных процессах и информатизации, а также на отношения, возникающие по поводу реализации прав на информационные ресурсы (собственность и т.д.), информационную инфраструктуру и составляющие ее части (ЭВМ, системы и сети ЭВМ, программы для ЭВМ и т.п.). Устанавливаются особенности уголовной ответственности за правонарушение в области компьютерной информации и компьютерной безопасности. Определяются некоторые субъективные и объективные особенности компьютерных преступлений в уголовном законодательстве разных стран.

Ключевые слова: зарубежное уголовное законодательство, компьютерные преступления, компьютерная информация, компьютерная безопасность, компьютерные технологии.

The article defines the research actuality, which is due

to the fact that at all times subject to the right was only something that is important for the state, society and the individual, and one of the decisive (but not only one) criterion for the granting of a phenomenon legal characteristics acts its economic value: in the "field" of the right part of what may be the subject of economic turnover. In the age of information technology becoming such an object information relations. Fast data transmission techniques these days is one of the most attractive sites of business, they are used for commercial purposes and bring huge profits. Along with the understanding of the huge value of the information occurs and the need for its protection. The protection problem of computer is information and information systems is now one of the most important worldwide. The new possibilities offered by information technology, their prevalence and accessibility make this area extremely attractive for the representatives of the criminal environment. The rapid development of information and telecommunications networks, the creation of numerous information systems, the development of more sophisticated technical devices - all this creates conditions that facilitate the commission of crimes in this area, the number of which is increasing every year both in Ukraine and foreign countries. It is pointed out that the issue of criminal liability of legal certainty and the conditions for the commission of computer crimes in the criminal law of Ukraine on the basis of the experience of foreign legislation, are of particular interest. Operating in some countries criminal law stipulating liability for computer crimes, for many reasons, are significantly different from each other. We give some of the norms of foreign countries on the criminal responsibility of regulation in the sphere of computer information, such as Australia, the Republic of Armenia, Belarus, Georgia, the Republic of Latvia, the Republic of Moldova, the Republic of Poland, the Republic of Estonia. Based on the analysis of individual criminal law, which establish criminal liability for computer crimes other countries listed above are defined by some of the features: the difference in the regulation of crimes in the sphere of computer information both in form and content; the difference in the definition of the objective and subjective elements of a crime in the sphere of computer information, such as object of crime.

Keywords: foreign criminal statute, computer crimes, computer information, computer safety, computer technologies

Актуальність обраного напряму дослідження обумовлюється тим, що в усі часи об'єктом права було те, що є значущим для держави, суспільства і людини. Одним з вирішальних критеріїв для наділення того чи іншого явища правовими характеристиками виступає його економічна цінність: в "поле" зору права входить те, що може стати предметом господарського обігу. У століття інформаційних технологій таким об'єктом стають інформаційні відносини. Швидкі способи передачі інформації в наші дні є одним з найпривабливіших об'єктів підприємницької діяльності, вони використовуються в комерційних цілях і приносять гігантські прибутки. Одночасно

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

з розумінням величезної цінності інформації виникає і потреба в її захисті. Проблема захисту комп'ютерної інформації та інформаційних систем зараз є однією з найбільш актуальних у всьому світі. Нові можливості, що надаються інформаційними технологіями, їх широка поширеність і доступність роблять цю сферу надзвичайно привабливою для представників кримінального середовища. Стрімкий розвиток інформаційно-телекомунікаційних мереж, створення численних інформаційних систем, розробка більш досконалих технічних пристроїв - все це створює умови, які полегшують вчинення злочинів в цій сфері, число яких з кожним роком збільшується, як в Україні, так і в зарубіжних країнах [2, С. 4].

Завдання кримінального законодавства в зв'язку з цим - забезпечити припинення найбільш суспільно небезпечних посягань на комп'ютерну інформацію, інформаційні системи і мережі. Треба відзначити, що саме в зазначеній сфері кримінальне право виявилось не цілком готовим до стрімкого розвитку комп'ютерної техніки і її впровадження в повсякденне життя людей. Право в цілому і кримінальне право, зокрема, нерідко відстає від розвитку суспільних відносин, пов'язаних з використанням інформації, і тому процес знаходження адекватних форм і способів їх правового регулювання, в тому числі протидії комп'ютерним злочинам, йде вже не один десяток років [3, С. 27].

Кількість злочинів, вчинених у сфері комп'ютерної інформації, з кожним роком змінюється. Так, за даними взятими у Єдиному державному реєстрі судових рішень, за останні десять років за період 2010-2011 р.р. кількість комп'ютерних злочинів складає 90 злочинів, за 2011-2012 р.р. - 276 злочинів, за 2012-2013 р.р. склало 326 випадків, за 2013-2014 р.р. - 780 злочинів, за 2014-2015 р.р. - 722 злочини, за 2015-2016 р.р. - 745 злочинів, за перший квартал 2016 р. - 170 випадків. Така ситуація щодо вказаних злочинів обумовлюється щорічним зростанням користувачів Інтернет-ресурсу в Україні. Однак, цілком слушно зазначають вчені, що офіційна статистика відображає не так стан злочинності, як стан її реєстрації у державі [4].

Інформаційна сфера, як сфера динамічно розвивається потребує адекватного правового регулювання. Багато законодавчих актів України в даній сфері були прийняті в другій половині 90-х років минулого століття і вже не відповідають сучасному стану суспільних відносин і технічному прогресу, зокрема щодо окремих питань вступають в протиріччя з більш тими законодавчими актами, які були прийняті раніше, і в цілому нерідко гальмують розвиток інформаційного суспільства. У зв'язку з цим очевидна необхідність їх коригування та вдосконалення. Законодавство багатьох країн світу, у тому числі й України, містить явно недостатнє регулювання відповідальності за злочини в сфері комп'ютерної інформації, щоб ефективно протидіяти їх вчиненню. Найчастіше відсутні і необхідні механізми міжнародного співробітництва. У кримінальному законі України існують недоліки в описі елементів і ознак відповідних складів злочинів та неточності законодавчих формулювань, які негативно впливають на правозастосовчу практику, в тому числі, на правильну кваліфікацію діянь у сфері комп'ютерної інформації. Вчені та практичні працівники неодноразово звертали на це увагу. Крім того, з появою нових технологій з'являються нові форми злочинності, наприклад, злом стільникових телефонів з використанням Bluetooth або бездротової мережі зв'язку Wi-fi, порушення роботи інформаційних систем (Dos-атаки), на

які в рамках чинних редакцій статей 361-363-1 КК України не завжди можна ефективно реагувати.

За своєю суттю злочини в сфері комп'ютерної інформації є транскордонними, і тому всі міжнародні організації закликають держави до співпраці з іншими зацікавленими сторонами розробляти необхідне законодавство, що передбачає проведення спільних досліджень зазначених діянь з використанням існуючого міжнародного права, і, зокрема, Конвенції Ради Європи з кіберзлочинності.

Все вищевикладене підтверджує необхідність вдосконалення конструкцій норм КК України, що встановлюють відповідальність за злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, на основі дослідження вивчення зарубіжних кримінальних законів і судової практики, а також міжнародно-правових документів, розроблених і прийнятих в цій галузі.

Комп'ютерна інформація, будучи складовою частиною інформаційної сфери, є багаторівневою і в найзагальнішому вигляді включає відносини, які виникають з приводу: (1) виробництва, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, передачі, розповсюдження та споживання комп'ютерної інформації; (2) створення та використання інформаційних комп'ютерних технологій і засобів їх забезпечення; (3) захисту комп'ютерної інформації і прав суб'єктів, що беруть участь в інформаційних процесах та інформатизації з використанням комп'ютерів, їх систем і мереж. Її фундаментом є сукупність інформаційних ресурсів у вигляді комп'ютерної інформації, комп'ютерних технологій і обладнання, а також пов'язаної з ними комп'ютерної інфраструктури, включаючи мережі електрозв'язку.

З урахуванням цього можна виділити злочини, які вчинені із застосуванням комп'ютерних технологій і використанням комп'ютерної інформації:

- злочини у сфері комп'ютерної інформації, що посягають на інформаційні комп'ютерні відносини, тобто відносини, що виникають з приводу здійснення інформаційних процесів виробництва, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, передачі, розповсюдження та споживання комп'ютерної інформації, створення і використання комп'ютерних технологій і засобів їх забезпечення, а також захисту комп'ютерної інформації, прав суб'єктів, що беруть участь в інформаційних процесах та інформатизації;

- злочини у інформаційному комп'ютерному просторі, що посягають на відносини, які виникають з приводу реалізації прав на інформаційні ресурси (власність, тощо), інформаційну інфраструктуру і складові її частини (ЕОМ, системи і мережі ЕОМ, програми для ЕОМ тощо);

- інші злочини, для яких характерне використання комп'ютерної інформації або складових її елементів інформаційного простору при вчиненні діянь, що посягають на інші об'єкти, що охороняються законом, а саме правовідносини власності, громадської безпеки тощо.

Слід зазначити, що законодавство щодо кримінальної відповідальності за комп'ютерні злочини в різних країнах світу суттєво відрізняється. Отже, порівняльний аналіз щодо регламентації кримінальної відповідальності у сфері комп'ютерної інформації у кримінальному законодавстві України та інших зарубіжних держав, надасть можливість визначення окремих ознак складу злочину, для подальшого ефективного запобігання вчиненню комп'ютерних злочинів.

У Кримінальному кодексі Республіки Білорусь у розділі XII “Злочини проти інформаційної безпеки” закріплено сім статей, що встановлюють відповідальність за такі діяння: стаття 349 “Несанкціонований доступ до комп’ютерної інформації”; стаття 350 “Модифікація комп’ютерної інформації”; стаття 351 “Комп’ютерний саботаж”; стаття 352 “Неправомірне заволодіння комп’ютерною інформацією”; стаття 353 “Виготовлення або збут спеціальних засобів для отримання неправомірного доступу до комп’ютерної системи або мережі”; стаття 354 “Розробка, використання або поширення шкідливих програм”; стаття 355 “Порушення правил експлуатації комп’ютерної системи або мережі” [4, С. 64-74].

Кримінальним кодексом Республіки Молдова [8], злочини аналізованого виду згруповані у главі XI “Інформаційні злочини і злочини в області електров’язку”, яка визначає десять статей: стаття 259 “Несанкціонований доступ до комп’ютерної інформації”; стаття 260 “Неправомірні виробництво, імпорт, продаж або надання технічних засобів або програмних продуктів”; стаття 260-1 “Неправомірне перехоплення передачі інформаційних даних”; стаття 260-2 “Порушення цілісності інформаційних даних, що містяться в інформаційній системі”; стаття 260-3 “Вплив на функціонування інформаційної системи”; стаття 260-4 “Неправомірні виробництво, імпорт, продаж або надання паролів, кодів доступу або інших аналогічних даних”; стаття 260-5 “Підробка інформаційних даних”; стаття 260-6 “Інформаційне шахрайство”; стаття 261 “Порушення правил безпеки інформаційних систем”; стаття 261-1 “Несанкціонований доступ до мереж та послуг електров’язку”.

Відповідно до Кримінального кодексу Республіки Вірменія (КК РА) [8], у главі 24 “Злочини проти безпеки комп’ютерної інформації”, розміщеної в розділі 9 “Злочини проти громадської безпеки, безпеки комп’ютерної інформації, громадського порядку, громадської моральності і здоров’я населення”, передбачено сім складів, а саме: стаття 251 “Несанкціонований доступ (проникнення) до системи комп’ютерної інформації”; стаття 252 “Зміна комп’ютерної інформації”; стаття 253 “Комп’ютерний саботаж”; стаття 254 “Неправомірне заволодіння комп’ютерною інформацією”; стаття 255 “Виготовлення або збут спеціальних засобів незаконного втручання (проникнення) до комп’ютерної інформації”; стаття 256 “Розробка, використання і поширення шкідливих програм”; стаття 257 “Порушення правил експлуатації комп’ютерної системи або мережі”.

Крім того, в розділі 8 КК РА “Злочини проти власності, економіки і економічної діяльності” передбачено два склади, що мають відношення до даної проблеми. Так, у главі 21 КК РА “Злочини проти власності”, відповідно до ст. 181 кримінально караним є: розкрадання чужого майна в значних розмірах, вчинене з використанням комп’ютерної техніки.

У главі 22 КК РА “Злочини проти економічної діяльності” передбачено кримінальну відповідальність за збирання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, шляхом викрадення документів, підкупу чи погроз стосовно осіб, що володіють комерційною або банківською таємницею, їх близьких, прослуховування засобів зв’язку, незаконного проникнення в комп’ютерну або програмну систему або мережу, використання спеціальних технічних засобів, а також іншими незаконними способами з метою розголошення або використання цих відомостей (ст. 199 КК РА).

У ст. 307 глави 28 КК РА “Злочини проти основ конституційного ладу і безпеки держави” розділу 11 “Злочини проти державної влади” встановлено кримінальну відповідальність за порушення правил поводження з документами або комп’ютерною інформацією, що містять державну таємницю, а також з іншими предметами, що містять відомості про державну таємницю, особою, яка зобов’язана дотримуватися цих правил, якщо це спричинило з необережності втрату цих документів, або предметів, або комп’ютерної інформації.

Відповідно до Кримінального кодексу Республіки Грузія [6], у главі XXXV “Комп’ютерні злочини”, передбачено три склади, а саме: стаття 284 “Неправомірний доступ до комп’ютерної інформації”; стаття 285 “Створення, використання або поширення шкідливих програм для ЕОМ”; стаття 286. “Порушення правил експлуатації ЕОМ, системи ЕОМ або їх мережі”.

У Кримінальному кодексі Республіки Польща [9] міститься глава XXXIII “Злочини проти охорони інформації”, що складається з шістьох статей, об’єктом яких є суспільні відносини у сфері інформації як такої. Громадські відносини в сфері комп’ютерної інформації є лише частиною об’єкту. З цієї глави можна згадати тільки дві статті - ст. 267 та ст. 268 КК Польщі. У ст. 267 КК встановлюється кримінальна відповідальність за неправомірний доступ до інформації в тому числі шляхом пошкодження електронного, магнітного чи іншого особливого засобу забезпечення її безпеки. У ст. 268 КК Польщі передбачається кримінальної відповідальності осіб, які не мають на те уповноваження знищення, пошкодження видалення або зміну запису на комп’ютерному носії інформації, що має особливе значення обороноздатності країни, безпеки зв’язку, функціонування урядових або державних органів. Даний злочин, згідно із Кримінальним кодексом Польщі, карається, як розкриття інформації, яка становить державну таємницю.

Статті 278, 279 КК Польщі [10, С. 95-96, 98], які знаходяться в главі XXXV “Злочини проти власності”, також можна віднести до “комп’ютерних” складів злочинів. Ці норми передбачають відповідальність за:

отримання без згоди уповноваженої особи чужої комп’ютерної програми з метою отримання майнової вигоди (ст. 278);

вплив не уповноваженої на те особи на автоматизоване перетворення, збирання або передачу інформації, або зміну, видалення, введення нового запису на комп’ютерний носій інформації з метою отримання майнової вигоди або заподіяння шкоди іншій особі (ст. 287).

Таким чином, в КК Польщі проведено поділ злочинів на дві самостійні групи (відповідно їх розміщенню в КК Польщі) в залежності від того, на що було направлено діяння суб’єкта - на власне отримання інформації, або на отримання матеріальної вигоди. Таке розмежування є досить спірним, оскільки і в першому і в другому випадку суб’єкт заволодіває певним об’єктом інформації; і в першому, і в другому випадках особа може бути зацікавленою саме в отриманні матеріальної вигоди (наприклад передача винагороди за знищення інформації на комп’ютерному носії, що має значення для обороноздатності країни).

У Кримінальному кодексі Естонської Республіки [11], у главі XIV “Злочини у сфері комп’ютерної інформації та обробки даних” встановлено кримінальну відповідальність за наступні злочини: - “Комп’ютерне шахрайство” (ст. 268); “Незаконне знищення, пошкодження,

порушення або блокування комп'ютерної інформації або комп'ютерних програм (ст. 269); - "Комп'ютерний саботаж" (ст. 270); "Незаконне використання комп'ютерів, комп'ютерних систем або комп'ютерних мереж (ст. 271); "Незаконне порушення або блокування зв'язку в комп'ютерній мережі за допомогою технічних засобів" (ст. 272); "Явне поширення комп'ютерних вірусів" (ст. 273); "Передача захисних кодів комп'ютерів, комп'ютерних систем або комп'ютерних мереж" (ст. 274).

У Главу XX "Злочинні діяння проти громадської безпеки та громадського порядку" Кримінального кодексу Латвійської Республіки [5] включені наступні склади злочинів: "Самовільне входження в автоматизовану комп'ютерну систему (ст. 241); "Несанкціоноване копіювання програмного забезпечення комп'ютерної техніки, файлу або знаходиться в пам'яті комп'ютерної техніки бази даних (ст. 242); "Недозволена модифікація, зміна, пошкодження або знищення інформації, що міститься в автоматизованій комп'ютерній системі, або введення завідомо неправдивої інформації в автоматизовану систему або на носій інформації, або навмисні пошкодження або знищення носіїв інформації програмного забезпечення або систем захисту комп'ютерної техніки" (ст. 243); "Умисне поширення комп'ютерних вірусів, тобто програмного засобу" (ст. 244); "Порушення правил безпеки інформаційної системи - порушення правил зберігання і обробки інформації, розроблених відповідно до режиму інформації або її захисту, або порушення правил безпеки інформаційної комп'ютерної системи, вчинене особою, відповідальною за дотримання даних правил" (ст. 245).

У кримінальному законодавстві деяких країн міститься мінімальний перелік протиправних діянь, що визнаються злочинними у випадках їх вчинення з використанням комп'ютерних технологій. Одним з представників такого підходу на сьогоднішній день є Австралія. У кримінальному кодексі цієї країни [1, С. 77-78, 96] згадані лише два склади злочину, які мають відношення до даної теми. Статтями 125А і 125В КК Австралії передбачена кримінальна відповідальність, в числі іншого, за поширення порнографії та дитячої порнографії з використанням комп'ютерних технологій. Стаття 222 встановлює кримінальну відповідальність за незаконне отримання конфіденційної інформації, в тому числі і з комп'ютерів.

Висновок: Отже, на підставі аналізу кримінального законодавства деяких зарубіжних держав, ми маємо визначити певні особливості. Наведені нормативні акти відрізняються при регламентації злочинів в сфері комп'ютерної інформації, як за формою, так і за змістом. Відмінності полягають перш за все в розташуванні відповідних статей в розділах, главах в кримінальних кодексах зарубіжних країн, що мають свої назви, а в деяких кримінальних кодексах розміщення в ряді глав. По-різному у кримінальному законодавстві зарубіжних країн визначені об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів злочинів у сфері комп'ютерної інформації, зокрема родовий об'єкт злочинів. Відповідно до КК Вірменії, Естонії де склади злочинів охоплюються главою (розділом) "Злочини в сфері комп'ютерної інформації", родовим об'єктом є відносини в галузі комп'ютерної інформації. У Республіці Білорусь де суспільно небезпечні діяння об'єднані в главу "Злочини проти інформаційної безпеки", законодавець встановив в якості родового об'єкта інформаційну безпеку, хоча злочини, які посягають на стан захищеності життєво важливих інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційній сфері, містяться і в інших розділах і главах

КК. У КК Грузії (глава "Комп'ютерні злочини") і Молдови (глава "Злочини у сфері інформатики") законодавець чітко не визначив родовий об'єкт групи суспільних відносин, що підлягають кримінально-правової охорони. Щодо Кримінального кодексу Латвійської Республіки її кримінальне законодавство родовий об'єкт визначив, як групи суспільних відносин, що охороняють громадську безпеку та громадський порядок. У кримінальному кодексі Австралії взагалі законодавець не виокремлює суспільні відносини, які бере під охорону.

Аналіз зарубіжного кримінального законодавства дозволяє зробити висновки про необхідність детального вивчення складів злочинів у сфері комп'ютерної інформації, зокрема родового об'єкту з метою їх правильної кваліфікації та підвищення ефективності кримінально-правової боротьби з ними. Крім того, на наш погляд необхідно уніфікувати кримінальне законодавство різних країн у тому числі України, в частині визначення родового об'єкту злочинів у сфері комп'ютерної інформації.

Література

1. Northern Territory of Australia Criminal Code Act // < http:// notes. nt. gov. au/ dcm/ legislat/ legislat. nsf/ >. p. 77 - 78, 96.
2. Албул С.В. Кваліфікація комп'ютерних злочинів / В.О. Туляков, С.В. Албул, В.М. Підгородинський // ОНЮА - Одеса: Фенікс, 2007. - 28 с.
3. Албул С.В. Кримінальне право України : навч.-метод. посіб. / С.В. Албул, Д.О. Балабанова, А.А. Березовський та ін.; за ред. В.О. Тулякова. - Одеса : Фенікс, 2010. - 456 с.
4. Козлов В. Є. Теорія і практика боротьби з комп'ютерною злочинністю. - Мінськ, 2002. - С. 64-74.
5. Моніторинговий кримінологічний аналіз злочинності в Україні (2009-2013 рр.) : моногр. / [Є. М. Блажівський, І. М. Козьяков, О. О. Книженко, О. М. Литвак, О. Н. Яр-миш та ін.]. - К. : Національна академія прокуратури України, 2014. - 484 с.
6. Уголовный кодекс Грузии (на гр. яз.) / Вестник законодательства Грузии - орган официальной печати Грузии, 1999. - № 41(48). - 84 с.
7. Уголовный кодекс Латвийской Республики / Науч. ред. и вступ. статья канд. юрид. наук А.И. Лукашова и канд. юрид. наук Э.А. Саркисовой. Перевод с латышского канд. юрид. наук А.И. Лукашова. - СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2001. - 313 с.
8. Уголовный кодекс Республики Молдова / вступ. ст. А.И. Лукашова. СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2003.- 325 с.
9. Уголовный кодекс Республики Польша. Под общ. ред.: Кузнецова Н.Ф.; Пер.: Лукашов А.И. (Науч. ред.), Саркисова Э.А. (Науч. ред.) Минск Тесей 1998г. 128 с.
10. Уголовный кодекс Республики Армения [Текст] : прин. Законом Респ. Армения от 18 апр. 2003 г.; введ. в действие 1 авг. 2003 г. / науч. ред. Е. Р. Азарян, Н. И. Мацнев; пер. с арм. Р. З. Авакян. - СПб. : Изд-во Р. Асланова "Юрид. центр Пресс", 2004. - 450 с/
11. Уголовный кодекс Эстонской Республики / Научн. ред. и перевод с эстонского В.В. Запелова; вступ. статья канд. юрид. наук доц. СПбГУ Н.И. Мацнева. - СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2001. - 262 с.

Катеринчук І.П.,

Ректор ОДУВС,

кандидат юридичних наук, доцент

генерал поліції третього рангу

Надійшла до редакції: 18.12.2015

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**